

Motion till riksdagen 2009/10:U7

**av Urban Ahlin m.fl. (s, mp, v)
med anledning av prop. 2009/10:98**

Lag om konsulära katastrofinsatser

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en översyn för att se hur man kan öka människors försäkringsbenägenhet och minska klyftan mellan människors förväntan på konsulärt bistånd och det faktiska förhållandet.

Motivering

Bakgrunden till propositionen om konsulära katastrofinsatser utgörs av svenska erfarenheter från fruktansvärda händelser av stor omfattning. Vi anser att dessa frågor måste tas på största allvar, inte minst med tanke på att vi i framtiden med stor sannolikhet riskerar att få se mer av naturkatastrofer i klimatförändringarnas spår och av pandemier.

Erfarenheter från stora kriser utomlands där många svenskar drabbats har visat att det är nödvändigt att förtydliga vilken roll och vilket ansvar staten har i dessa situationer, liksom det ansvar som vilar på den enskilda individen samt andra aktörer, exempelvis researrangörer.

Proposition 2009/10:98 avser sådana konsulära katastrofinsatser som går utöver dagens konsulära regelverk.

Vi ser positivt på att regeringen arbetat med denna fråga genom den utredning som tillsattes 2007 och att man nu inkommit till riksdagen med ett lagförslag för att förtydliga statens ansvar i förhållande till den enskilda individen och andra aktörer vid en större kris- eller katastrofhändelse i utlandet. Vi ställer oss i huvudsak positiva till propositionens förslag.

Dock finns några avsnitt i propositionen som vi menar behöver belysas ytterligare.

Vi delar regeringens hållning att den enskilde har förstahandsansvar för sin vistelse utomlands. Samtidigt vet vi att många enskilda har stora förväntningar på staten då de råkar illa ut utomlands. Det är därför bra att det nu tydlig-

Fel! Okänt namn på

görs att den enskilde har ansvar exempelvis för att se till att försäkringsskyddet är giltigt och fullgott, medan staten har ansvar för krisberedskap och vissa åtgärder vid extraordinära situationer. Detta förhållande måste vara väl förankrat i ett tydligt regelverk. Det finns svårigheter med att avgränsa vad som utgör en konsulär katastrof som ska omfattas av detta regelverk och vad som kan anses rymmas inom befintliga regelverk.

Stor vikt läggs i propositionen vid den enskildes ansvar och ersättningskyldighet. Vi vill dock framhålla också rese- och försäkringsbolagens ansvar. Tidigare erfarenheter har visat att det finns ett stort behov av att denna fråga är väl utredd och klargjord. I propositionen omnämns de lagar som reglerar researrangörers och försäkringsbolags skyldigheter gentemot den enskilde, medan den lagtext som föreslås i propositionen reglerar kostnadsfördelningen mellan staten och den enskilde samt statens ansvar att bistå svenskar som drabbas av kris- eller katastrofsituationer utomlands. Man påpekar också att statens ansvar är sekundärt i förhållande till övriga aktörers ansvar. Statens insatser avses komplettera övriga tillgängliga resurser, exempelvis gällande hemtransport.

I sammanhanget vill vi också lyfta fram behovet av att öka individens försäkringsbenägenhet. Ett skarpare ansvarsförhållande förutsätter att individen är försäkrad, men det finns många svenskar som reser utomlands eller vistas en längre tid utomlands utan fullgott försäkringsskydd. Vi anser därför att det är av stor vikt att berörda myndigheter väl informerar enskilda om betydelsen av det egna ansvaret och vikten av ett försäkringsskydd. Informationsinsatser är också betydelsefulla för att minska gapet mellan människors höga förväntan på konsulärt bistånd och vad som är det faktiska förhållandet.

Vi anser att en översyn behöver göras för att se hur man kan öka försäkringsbenägenheten och minska klyftan mellan människors förväntan på konsulärt bistånd och det faktiska förhållandet.

Lagförslaget anger att det är regeringen som ska besluta om en konsulär katastrofinsats ska genomföras.

Utöver lagförslaget innehåller propositionen en beskrivning av beredskapsorganisationen för kris- och katastrofsituationer utomlands. Då flera olika departementsavdelningar, myndigheter och andra aktörer kan vara involverade i en insats måste arbetet självfallet samordnas. Principen som råder är ”samordning genom samverkan”. Operativa beslut fattas av berörda enheter och myndigheter. Utrikesförvaltningen har ansvar för den övergripande samordningen av en insats och för hur resurser ska användas.

Det finns också en krisledning i Statsrådsberedningen, vilket kan bidra till klarhet om beslutsgången. Ytterligare en risk med denna organisation som inte får negligeras är att krisledningens omedelbara närhet till statsministerns kansli kan bidra till att lamslå statsledningen i händelse av en stor katastrofsituation.

Lägesbedömningen utgör kärnan i varje krishantering då den är avgörande för hur man ska agera och vilka beslut som måste fattas. Om de olika instanserna gör olika bedömningar riskerar man att inte agera samfällt eller att fördröja agerande. Trots de senaste årens arbete med att utveckla krisberedskapen

Fel! Okänt namn på

ser vi fortfarande brister. Varje myndighet ska ha sin integritet men här finns en risk om hierarkin inte är tillräckligt tydlig i ett krisläge.

Propositionen beskriver vidare de förstärkningsresurser som finns tillgängliga när en konsulär krissituation blir så omfattande att den inte kan hanteras inom den befintliga organisationen. Exempelvis kan den konsulära beredskapsstyrkan träda in för att besvara inkommande e-post- och telefonförfrågningar samt registrera uppgifter kring personer som kan vara drabbade. Det är positivt att en sådan beredskap nu finns.

Vi menar att det i en omfattande krissituation måste finnas en s.k. ”one stop shop”, dvs. en enda kontaktpunkt som drabbade och anhöriga kan vända sig till. Till denna kontaktpunkt kommer en mängd olika typer av förfrågningar att inkomma och de kan vara av vitt skild karaktär. Man ska här bemöta människor i kris och antingen direkt svara på frågor eller slussa dem vidare till rätt kompetens. Det är avgörande att denna kontaktpunkt är tillräckligt omfattande för att kunna hantera ett stort tryck och att profilen på dem som arbetar i kontaktpunkten motsvarar de krav som ställs. Det är inte en självklarhet att den ordinarie UD-personalen besitter allt detta. Externa resurser kan behövas.

Vidare ställer vi oss positiva till ett stärkt samarbete mellan de nordiska länderna kring konsulär beredskap och krishantering. Propositionen nämner helt kort att det för närvarande pågår ett arbete för att stärka detta samarbete. Varken Sverige eller de andra nordiska länderna har som ensamt land förutsättningarna att hantera alltför stora och svåra situationer. Vi vill därför påtala vikten av att detta arbete fortgår.

Stockholm den 4 mars 2010

Urban Ahlin (s)

Carina Hägg (s)

Kenneth G Forslund (s)

Carin Runeson (s)

Ameer Sachet (s)

Hans Linde (v)

Kent Härstedt (s)

Kerstin Engle (s)

Olle Thorell (s)

Bodil Ceballos (mp)